

ARTICLE INFO

Received: 01st December 2021
Accepted: 05th December 2021
Online: 10th December 2021

KEY WORDS

*zamonaviy, innovatsiya,
boshlang'ich, o'yin,
ta'limiy, ta'lim*

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TIL O'RGATISHDAGI QIYINCHILIKLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH USULLARI

Mirzayeva Dildora Murtazoyeva

Toshkent shahar 300-IDUMning
ingliz tili o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5766112>

ABSTRACT

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar usullarni qo'llash va o'qitishda uchraydigan muammolar haqida fikr-mulohazalar bildirildi.

Zamonaviy boshlang'ich ta'limdagi eng asosiy va ijobiy o'zgarishlarga sabab bo'lgan qarorlardan biri bu O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-1875-sonli Qaroridir. Ushbu qaror asosida chet tillarini, asosan, ingliz tilini o'rganish umumiy o'rta ta'lim maktablarining 1-sinflaridan o'yin tarzidagi darslar va og'zaki nutq darslari shaklida, 2-sinfdan boshlab esa, alifbo, o'qish va grammatikani o'qitish bosqichma-bosqich boshlanadi. Qarorga ko'ra, Chet tillarni o'rganishni yanada rivojlantirish bo'yicha doimiy ishlaydigan Muvofiqlashtiruvchi kengash boshchiligida ta'lim sohasining barcha yo'nalishlarida beqiyos ko'lamli ishlarni amalga oshirishga kirishildi. Masalan, 2013-2014 o'quv yilidan e'tiboran umumta'lim maktablarining birinchi sinflarida xorijiy tillarni o'yin

tarzidagi mashg'ulotlar va og'zaki nutq darslari shaklida uzluksiz o'rgatish yo'lga qo'yildi. Shuningdek, ushbu sinflarga mo'ljallangan darslik hamda o'quv-metodik majmualar yaratildi. Diqqatga molik jihati, birinchi sinflar uchun yaratilgan majmualardagi o'yin-mashg'ulotlarning kichkintoylar yoshiga mutanosibligi ta'minlanadi. Bolalar xorijiy til bilan ilk tanishishni salomlashish madaniyati, ranglar va kundalik so'zlarni dialog shaklida o'rganishdan boshladilar. Odatiy darajadagi rivojlanishni namoyish qiladigan har qanday bola o'zi yashab turgan muhitda duch keladigan har qanday tillarni o'rganishga qodir bo'lib, unda boshqalar bilan muloqot qilish salohiyati bor. Nevrologik nuqtai nazardan bola o'rganishi mumkin bo'lgan tillar sonini qisqartirish suhbatimiz mavzusi emas. Aksincha, patologik nuqsoni bo'lmagan har bir bola ikki, uch yoki undan ko'proq tilni o'rgana

oladi. Shunday bo'lsa-da, bolaning har bir tilni o'zlashtirganlik darajasi (kompetensiyasi) boshqalaridan o'sha tilni qo'llash ehtiyoji va atrof muhitga bog'liq holda farq qiladi. Bugungi kunda ko'plab tadqiqotlar natijalariga ko'ra, chet tilini bolalikda o'rgatish tegishli metodlar va yondashuvlar bilan olib borilsa, muvaffaqiyatlari natijalariga erishiladi.

Mamlakatimizdagi bo'lgani kabi chet tili faqat dars doirasi bilan cheklangan tizimlarda til muhitida muloqot qilish imkoniyatining vaqti va til qanchalik sur'atda o'qitilayotgani jiddiy ahamiyatga ega. Tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish va so'z boyligini egallash bilimlarini olish uchun va ushbu barcha ko'nikma-malakalarni chet tilida akademik nuqtai nazardan to'g'ri va benuqson qo'llay bilish uchun 5-7 yil mobaynida darslar muntazam va samarali o'tkazilishini nazarda tutadigan o'quv dasturi bo'lishi lozim. Bunday nuqtai nazardan fikrlaydigan bo'lsak, 1, 2 va 3-sinflarda bir haftada o'tiladigan chet tillari darslari yetarli emas. Tabiiy jihatdan ham yozma, ham og'zaki muloqot vositasi bo'lgan til o'qitish davomiylikni taqozo qiladi.

Til o'qitishda yana bir jiddiy muammo til qaysi metodlar va o'qitish uskunalari yordamida olib borilayotgani bilan bog'liq. Davlat maktablarining boshlang'ich sinf darajasida qo'llanilayotgan darslik kitoblarini tekshirib chiqqanda, mavzular orasida tarkibiy qismlar orasida aloqaning yo'qligi va so'z boyligining son-sanoqsizligiga qarmay so'z boyligi birliklari orasida bog'liqlikning yo'qligi ma'lum bo'ladi. Voqe hayotda har bir vaziyatda tilni qo'llaganimizda og'zimizdan chiqadigan har bir gap undan oldin aytilgan yoki undan

keyin aytiladigan gap bilan semantik jihatdan bog'langan bo'ladi. Bugungi texnologiyalar shiddat bilan takomillashib borayotgan bir vaqtda darslik kitoblar tillarni o'qitishda yagona manba bo'lib qolmasligi kerakligiga shubha yo'q. Mamlakatimiz bo'ylab chet tillarni o'qitishda o'qituvchilarimiz 80 foiz hollarda darslik kitoblardan foydalanishlari haqida o'ylasak, boshqa kitoblar va qo'shimcha o'quv materiallarni alohida e'tibor qaratilib tayyorlash lozim. Bugungi kunda biz shunday vaziyatga kelib qoldikki, boshlang'ich maktabning 2-sinfida chet tilini o'rganishni boshlagan 7-8 yashar bola 4-sinfning oxiriga kelib o'zi 3 yildan beri o'rganib kelayotgan deb hisoblanadigan tilda o'tgan hafta yoki kecha sodir bo'lgan ish-harakatni so'zlab bera olmaydi. Chunki boshlang'ich maktabda qo'llaniladigan kitoblarning mazmuni bunga imkon yaratmaydi.

Shubhasiz, mamlakatimiz ta'lim dargohlarida xorijiy tillar xonalarini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va o'qitishning ilg'or texnik vositalari bilan jihozlash, teleradiokanallarda bolalar va o'smirlarni xorijiy tillarga o'rgatuvchi ko'rsatuv va eshittirishlarni berib borish, boshqa mamlakatlar tarixi va madaniyati, jahon ilm-fani va texnik yangiliklariga bag'ishlangan ilmiy-ommabop xorijiy badiiy va multiplikatsion filmlarni o'zbekcha subtitr yordamida muntazam namoyish etish yoshlarimizga dunyo xalq-larining o'tmishi, madaniyati, ilm-fani bilan yaqindan tanishish imkonini berdi.

Boshlang'ich sinflarda, ayniqsa, birinchi sinfda o'quvchilarga chet tillarni o'rgatishda o'quvchining yoshi, fiziologik, psixologik xususiyatlarini hisobga olish kerak. Qarorda

ta'kidlanganidek, birinchi sinflarda o'yin tarzidagi darslar va og'zaki nutq darslari shaklida chet tillarini o'rgatishni amalga oshirish, haqiqatan, kichik yoshdagi o'quvchilarga mosligidir. Ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish, eng samarali vositalardan biridir. O'yin davomida ularning tafakkuri, dunyoqarashi, fikrlashi kengayib boradi. Olimlar ta'limga o'yin orqali yondashuv ta'lim jarayonida osonlashtiradi, deb hisoblagan. Nafaqat osonlashtiradi, balki bu fanga qiziqishini kuchaytirib, bolani chuqur bilim olishiga undaydi. O'yin tarzidagi darslar bolalarning og'zaki nutqini rivojlanishiga yordam beradi. Birinchi sinf o'quvchilari rasmi yoki videoli turli ko'rishlarni juda yaxshi ko'rishadi. Turli xil rangli rasmlar orqali, ularning nutqlarini o'stirishda o'yinlardan muntazam foydalanib turish lozim. Masalan, Bu nima?, Bu kim?, Kim ko'p so'z biladi?" kabi o'yinlardan foydalanish mumkin. O'yin jarayonida bolalarning so'zlarni eslab qolishi, to'g'ri talaffuz etishiga qarab rag'batlantirib borish zarur. Bolalarning so'z boyliklarini ortib borishiga qarab boshqa turdagi o'yinlar, turli xil

musobaqalarni tashkil etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarga dastlab "Mevalar nomlari", "Kasblar", "Uy jihozlari" kabi mavzulardagi mashqlarni o'yinlar yordamida bajartirish mumkin. So'ngra ular kompyuterdagi rang-barang tasvirlarga uyg'un holatda ko'rsatilsa, o'quvchilarning nutqi rivojlanib, atrof-muhitga munosabat doirasi kengayadi. Yangi mavzuni namoyish etish bosqichida ekranda so'zlar va uni aks ettiruvchi rasmlar paydo bo'ladi. O'quvchilar so'zlarni tinglab, ularni talaffuz etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Mavzuni kompyuter yordamida taqdim etishda ta'limni individuallashtirish printsipligiga e'tibor berish lozim. Ayrim o'quvchilar so'zning grafik, ayrimlari esa tovushli obrazni qabul qilishda qiyinchilikka uchraydilar. Kompyuter u yoki bu qiyinchilikni mashqlar vositasida bartaraf etib, o'quvchining ingliz tilidan o'zlashtirishga qiynalayotgan jihatlarini topishga va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrda «CHet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-1875-sonli qarori.
1. 2.Iriskulov A.T va boshqalar Kids' English pupil's book 2sinf –Toshkent –O'zbekiston;2014
2. 3.Passov Ye.I. Kommunikativniy metod obucheniya inoyazichnomu govoreniyu. M.: Prosvechenie,1991
3. Xoshimov O'. Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. T., - 2003
4. Vyatyutnev M.N. Obuchenie inostrannomu yaziku v nachalnoy shkole. /inostranniy yazik v shkole, 1990